

Ολοκληρωμένος Αναδασμός

Μια ολοκληρωμένη πολιτική γης, περιβάλλοντος και ανάπτυξης στις ορεινές περιοχές οφείλει να αξιοποιεί τις πολυδιάστατες δυνατότητες του ολοκληρωμένου αναδασμού.

Ο ολοκληρωμένος αναδασμός (Ρόκος 1981), μπορεί να διευρύνει ουσιαστικά και αποτελεσματικά τις τυπικές δυνατότητες του παραδοσιακού αναδασμού, ο οποίος ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές, με προοδευτικά φθίνοντα και γηρασμένο πληθυσμό, στερείται έννοιας, στο βαθμό που η εκούσια ή ακούσια συνένωση και μεγέθυνση των αγροτικών ιδιοκτησιών για βελτιστοποίηση της παραγωγής, χωρίς το απαραίτητο ανθρώπινο αγροτικό (και όχι μόνο) δυναμικό, παραμένει γράμμα κενό περιεχομένου.

Οι συγκεκριμένες ιδιαιτερότητες της αδιάσπαστης ενότητας της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας στις ορεινές περιοχές, όπως π.χ. ο υπερβολικός και συνεχώς επιτεινόμενος κατακερματισμός των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και η αναγκαστική διασπορά των προκυπτουσών εξαιρετικά μικρών, μοναδιαίων ιδιοκτησιών / χρήσεων / εκμεταλλεύσεων γης (Μ.Ι.Χ.Ε.Γ.), ως συνέπεια, όχι μόνο του έντονου και ραγδαία εναλλασσόμενου τοπογραφικού αναγλύφου, αλλά και της ιδιότυπα «σοσιαλιστικής ισοκατανομής» τους από γενιά σε γενιά μέσω κληρονομιών, γονικών παροχών, του επιβιώνοντος ακόμη θεσμού της προίκας κ.λπ. (και όχι μόνο στους μόνιμους κατοίκους τους αγρότες, αλλά και στους κατιόντες που ζουν και εργάζονται στις πόλεις και στο εξωτερικό), επιβάλλουν μια ριζικά διαφορετική αντίληψη για τη φύση, το αντικείμενο και τη λειτουργία του αναδασμού, ως αξιόπιστου θεμελίου ολοκληρωμένης ανάπτυξης των ορεινών περιοχών.

Έτσι, ο ολοκληρωμένος αναδασμός στις ορεινές περιοχές αντιλαμβάνεται ολιστικά και διεπιστημονικά το συνολικό πρόβλημα στο οποίο θα πρέπει

να δοθεί λύση και το οποίο αφορά, όχι μόνο στην υπό αναδασμό αγροτική γη αλλά και -το σημαντικότερο- στις περιβαλλοντικά ευαίσθητες, κλιματικά ευάλωτες, γεωλογικά «εύθραυστες», εδαφολογικά κρίσιμες, γεωμορφολογικά ασυνεχείς, ραγδαία μεταβαλλόμενες υψομετρικά, υπόλοιπες και πιο απομακρυσμένες και δυσπρόσιτες εκτάσεις τους.

Εξαιρετικής σημασίας παράμετροι του προβλήματος είναι, η ανάγκη επανάκαμψης και/ή προσέλκυσης νέου αγροτικού (και όχι μόνο) δυναμικού, όσο και η θεμελιώδης διαπίστωση και πεποίθηση, ότι η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών δεν μπορεί να βασίζεται μόνο ή κυρίως στον αντικειμενικά σημαντικό πρωτογενή τομέα της αγροτικής παραγωγής (και μάλιστα με την μονοδιάστατη οικονομική προσέγγιση και επιδίωξη εξασφάλισης της οριακής «επιβίωσης» των λιγοστών κατοίκων στις ορεινές περιοχές) αλλά και στην βέλτιστη αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών διαθεσίμων τους, με στόχο την ολοκληρωμένη και αξιοβίωτη ζωή τόσο για τους παληούς όσο και για τους νέους κατοίκους τους.

Για να σχεδιασθεί, να μελετηθεί, να προγραμματισθεί και να υλοποιηθεί ένας ολοκληρωμένος αναδασμός σε μια ορεινή περιοχή προαπαιτούνται οι Ολοκληρωμένες Αποδόσεις των στοιχείων που συγκροτούν τη συγκεκριμένη φυσική και την κοινωνικοοικονομική πραγματικότητά της, αλλά και τις πολυδιάστατες σχέσεις, αλληλεξαρτήσεις και αλληλεπιδράσεις τους δια μέσου του χρόνου με το ευρύτερο περιβάλλον τους (Ρόκος 1980).

Υποκείμενα του ολοκληρωμένου αναδασμού στο πλαίσιο των αρχών αρμονικής συνεργασίας του ιδιωτικού, του κοινωνικού και του δημόσιου τομέα μπορούν να είναι:

- ενεργοί αγρότες, μόνιμοι κάτοικοι μιας συγκεκριμένης περιοχής οι οποίοι συνεισφέρουν τη γη, τον εξοπλισμό και την προσωπική τους εργασία,
- απόμαχοι αγρότες, μόνιμοι κάτοικοι, οι οποίοι συνεισφέρουν τη γη και τυχόν τον εξοπλισμό τους,
- απόδημοι, περιστασιακοί κάτοικοι του χωριού, οι οποίοι συνεισφέρουν τη γη τους,
- νέοι ακτήμονες αγρότες, οι οποίοι συνεισφέρουν την προσωπική τους εργασία,
- νέοι ακτήμονες επιστήμονες, τεχνικοί και επαγγελματίες με καταγωγή απ' την συγκεκριμένη περιοχή, οι οποίοι επιλέγουν με βάση τα πορίσματα των Ολοκληρωμένων Αποδόσεων της πραγματικότητας της συγκεκριμένης ορεινής περιοχής να εγκατασταθούν σ' αυτή, συνεισφέροντας την επιστημονική τους γνώση, τις δεξιότητες και την εργασία τους για τη σύνταξη αξιόπιστων και συμβατών με τις αρχές, τις αξίες και τις απαιτήσεις της ολοκληρωμένης ανάπτυξης (Ρόκος 2001) σε περιβαλλοντικό και πολιτισμικό επίπεδο, επενδυτικών σχεδίων, μελετών και εφαρμογών,
- η τοπική αυτοδιοίκηση η οποία θα συνεισφέρει, την με χωροταξικούς, περιβαλλοντικούς και αναπτυξιακούς όρους και προϋποθέσεις χρήση κοινοτικών εκτάσεων της ορεινής περιοχής,
- το δημόσιο, εκπροσωπούμενο από την Γενική Γραμματεία της Περιφέρειας, το οποίο θα επιτρέψει την σύμφωνη με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο και τις αρχές της αξιοβίωτης ολοκληρωμένης ανάπτυξης, χρήση, διαχείριση και αξιοποίηση των δημοσίων γαιών της περιοχής.

Η συνεισφορά,

- σε γη (ανάλογα με την έκταση, την ποιότητα, τις εναλλακτικές δυνατότητες χρήσης της, τη μορφολογία, την παραγωγικότητά της κ.λπ.),
- σε εξοπλισμό (ανάλογα με τον αριθμό, το είδος, την ιπποδύναμη, την δυναμικότητα, την ποιότητα, την απόδοση των μηχανημάτων κ.λπ.),
- σε προσωπική εργασία (ανάλογα με τις ανθρωποώρες και λογικές συμβατικές τιμές μονάδος του αντίστοιχου έργου),
- σε χρήση κοινοτικών εκτάσεων και δημοσίων γαιών, καθώς και σε κεφάλαιο κίνησης,

αποτιμάται με αντικειμενικά και προσυμφωνημένα κριτήρια, από τα υποκείμενα και τους φορείς του ολοκληρωμένου αναδασμού και συγκροτεί τον καταστατικό χάρτη των ποσοστών συμμετοχής αλλά και ευθύνης τους στα αποτελέσματα λειτουργίας του ολοκληρωμένου αναδασμού.

Για λόγους αποφυγής χρονοβόρων γραφειοκρατικών αγκυλώσεων, αλλά και υπέρβασης, τόσο της κυρίαρχης παθητικής κρατοκεντρικής αντίληψης για την ανάπτυξη, όσο και του ιδεολογήματος της μονοδιάστατης ανταγωνιστικής και γι' αυτό α-νόητης, ιδιαίτερα για τις ορεινές περιοχές, «βιώσιμης» ή «αιφόρου» κλαδικής/θεματικής ανάπτυξης, η ένωση των ελευθέρως και με τη βούλησή τους συμμετεχόντων στον ολοκληρωμένο αναδασμό παραγωγών υπό μορφή συνεταιρισμού, συνάπτει σχετική προγραμματική σύμβαση με τον οργανισμό τοπικής αυτοδιοίκησης και την Γενική Γραμματεία της Περιφέρειας στα όρια των οποίων βρίσκεται η συγκεκριμένη ορεινή περιοχή.

Η προγραμματική σύμβαση περιλαμβάνει και περιγράφει αναλυτικά και συγκεκριμένα το αντικείμενο, τους σκοπούς, τις δράσεις, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών στην κατεύθυνση

επιδίωξης της ολοκληρωμένης, ταυτόχρονα οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής, πολιτισμικής και τεχνικής/τεχνολογικής ανάπτυξης της συγκεκριμένης ορεινής περιοχής, η οποία θα τελείται με σεβασμό και σε διαλεκτική αρμονία με τον άνθρωπο και το φυσικό και πολιτισμικό του περιβάλλον (Ρόκος 2000) και θα συνεπάγεται τη συγκρότηση των απαραίτητων όρων και προϋποθέσεων για αξιοβίωτη ζωή και συνεπώς για το ξαναζωντάνεμά της.

Όσο δύσκολο και αν φαίνεται το συμμετοχικό, «εξ ιδίων», από τα κάτω, εγχείρημα του ολοκληρωμένου αναδασμού ως εργαλείου και οχήματος για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, θα πρέπει να κατανοηθεί ότι είναι η μόνη λύση για να μη τις εγκαταλείψουν και οι λίγοι εναπομείναντες κάτοικοί τους, οι οποίοι αντιλαμβάνονται πολύ καλύτερα την συγκεκριμένη πραγματικότητά τους, απ' όλους όσους στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή στα Υπουργεία των Εθνικών Κυβερνήσεων με τις ειδικές, μερικές θεματικές/κλαδικές, συχνότατα αντιφατικές και απολύτως ασυντόνιστες «αναπτυξιακές» πολιτικές, ενταφιάζουν επί χάρτου τη ζωή των ορεινών περιοχών σε σχέδια αβίωτων ανταγωνιστικών «βιωσιμοτήτων».

Στο βαθμό που η γεωργία, η δασοπονία, η κτηνοτροφία και τα φυσικά διαθέσιμα γενικότερα (νερά, μεταλλεύματα, ορυκτά, δάση, βοσκές κ.λπ.), καθώς και ο σχετικός με την παράδοση, τον πολιτισμό, την ποιότητα ζωής και το φυσικό περιβάλλον τουρισμός μιας ορεινής περιοχής συγκροτούν βασικές δυνατότητες ολοκληρωμένης ανάπτυξής της, ή συγκεκριμένη μετρητική και ποιοτική χωρική τους αναφορά σε σχέση με τις εξαιρετικά μικρές, έντονου και ραγδαία εναλλασσόμενου αναγλύφου και διεσπαρμένες μοναδιαίες ιδιοκτησίες/χρήσεις/εκμεταλλεύσεις γης που ανήκουν σε ιδιώτες, στην τοπική αυτοδιοίκηση και σε φορείς του δημοσίου, αποτελεί την απαραίτητη υποδομή για τον ολοκληρωμένο αναδασμό, ο οποίος έτσι συνιστά μια αντικειμενικά ιδιαίτερης βαρύτητας

ολιστική και θεμελιακής σημασίας πολιτική γης, περιβάλλοντος και ανάπτυξης για τις ορεινές περιοχές.

Γιατί οι μεμονωμένες και μονοδιάστατες τομεακές «ανταγωνιστικές» (σύμφωνα με την κυρίαρχη ευρωπαϊκή ιδεολογία) αναπτυξιακές πολιτικές π.χ. στα πεδία της γεωργίας, της κτηνοτροφίας, της δασοκομίας, του τουρισμού, της εξόρυξης μεταλλευμάτων κ.λπ., οσοδήποτε ως «βιώσιμες», «αειφόρες» ή και «ολοκληρωμένες» εξαγγέλλονται ή/και επιχειρείται να εφαρμοσθούν στις ορεινές περιοχές, λόγω της ιδιαιτερότητας των αντικειμενικών δυσχερειών και των οξύτατων προβλημάτων που συνεπάγονται τα στοιχεία και τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης αδιάσπαστης ενότητας της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής τους πραγματικότητας, δεν μπορούν αντικειμενικά σε καμμία περίπτωση να συγκροτήσουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις, για να σταματήσει η εγκατάλειψή τους από τους ήδη λίγους κατοίκους τους και πολύ περισσότερο για την επανάκαμψη των αποδήμων και την προσέλκυση νέων, οι οποίοι θα πείθονταν απ' αυτές για ν' αποτελέσουν ενεργά υποκείμενα ανάπτυξης των ορεινών περιοχών. Έτσι, στις συγκεκριμένες συνθήκες της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας των ορεινών περιοχών δεν μπορεί αντικειμενικά να είναι αξιόπιστο και στερείται στην πράξη αλλά και στη θεωρία νοήματος, ένα σχέδιο ή μια στρατηγική π.χ. μόνο «γεωργικής», ή μόνο «αγροτικής» ανάπτυξης που θα διατυπώνονταν από το Υπουργείο Γεωργίας με την μηχανιστική μεταφορά ανταγωνιστικών ευχολογίων «προώθησης της παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας προϊόντων υψηλής ποιότητας», «αξιοποίησης των δυνατοτήτων των νέων τεχνολογιών», «ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας των αγροτών» κ.λπ. Συνεπώς, ένας παραδοσιακός αναδασμός στις ορεινές περιοχές, έχοντας από τη φύση του τον αποκλειστικό χαρακτήρα συμβολής στη βελτίωση της απόδοσης των μεγεθυμένων, θεωρητικά (μετά απ' αυτόν), αγροτικών

εκμεταλλεύσεων, δεν μπορεί στην πράξη να έχει νόημα, εφ' όσον θα περιορίζεται στη μονοδιάστατη «αναπτυξιακή» σχέση του γηρασμένου φτωχού αγρότη με τα και πάλι πολλά μικρά και διεσπαρμένα, χαμηλής παραγωγικότητας αγροτεμάχια, της έτσι κι αλλιώς μικρής αγροτικής του εκμετάλλευσης, που θα παραμείνουν και μετά τον αναδασμό, λόγω των αντικειμενικών γεωμορφολογικών, γεωλογικών και εδαφολογικών περιορισμών.

Αντίθετα, ο ολοκληρωμένος αναδασμός αντιμετωπίζει την ιδιωτική, την κοινοτική και τη δημόσια γη των ορεινών περιοχών ως ολότητα όλων των δυνάμει φυσικών και ανθρωπίνων διαθεσίμων τους, τα οποία μπορούν ν' αξιοποιηθούν μόνο μέσα από μια ολιστική πολιτική ολοκληρωμένης ανάπτυξης, που θα είναι αξιοβίωτη στο βαθμό που θα ζωντανεύει εκτός από τις φυσικές, και τις ανθρώπινες δυνάμεις και δυνατότητες όλων όσων αποφασίσουν εθελοντικά και συνεργιστικά να συμμετάσχουν σ' ένα τέτοιο ελπιδοφόρο πείραμα.

Θα πρέπει να σημειωθεί, ότι η προγραμματική σύμβαση ολοκληρωμένου αναδασμού ως θεμελίου για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη της κάθε ορεινής περιοχής, με βάση τα στοιχεία των ολοκληρωμένων αποδόσεων της, θα αναφέρεται αναλυτικά, τόσο στις υποχρεώσεις, όσο και στα δικαιώματα, των συμβαλλομένων φορέων (δημοσίων, κοινωνικών και ιδιωτικών) οι οποίοι αναλαμβάνουν τις σχετικές πρωτοβουλίες και σε καμμία περίπτωση δεν θα θίγει το ιδιοκτησιακό καθεστώς των ιδιωτικών, κοινοτικών και δημοσίων γαιών οι οποίες θα χρησιμοποιηθούν για συνδυασμένες γεωργικές, κτηνοτροφικές, δασικές, μεταλλευτικές, πολιτισμικές, κοινωνικές, τεχνικές/τεχνολογικές, τουριστικές κ.λπ. πρωτοβουλίες και δράσεις στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης ανάπτυξής της.

